

SÚČASNÝ SLOVAKISTICKÝ VÝSKUM NA FILOZOFICKEJ FAKULTE UNIVERZITY KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

*Lubomír Kralčák – Zuzana Kováčová – Renáta Hlavatá –
Jozef Brunclík – Martin Diweg-Pukanec – Patrik Petráš –
Milan Kolesík – Natália Glaap*

*Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta
Štefániková trieda 67, Nitra*

*E-mail: lkralcak@ukf.sk, zkovacova@ukf.sk, rhlavata@ukf.sk, jbrunclik@ukf.sk,
mdpukanec@ukf.sk, ppetras@ukf.sk, mkolesik2@ukf.sk, nglAAP@ukf.sk*

KRALČÁK, L. – KOVÁČOVÁ, Z. – HLAVATÁ, R. – BRUNCLÍK, J. – DIWEG-PUKANEC, M. – PETRÁŠ, P. – KOLESÍK, M. – GLAAP, N. (2023): Current Research in Slovak Linguistics at the Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra. In: *Slovenská reč*, 88/3, 129 – 149.

Abstract: The paper discusses the results of the latest scholarly research of the members of the Linguistics section of the Department of Slavic Philologies of the Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra, which have been achieved primarily within the framework of research grant schemes over the last 5 to 6 years. These scholarly activities and their results are currently the core of the research trends of the Nitra Slovak studies. Their characteristics are presented in the text in 8 chapters with an introductory brief information about the institutional history of the department. The individual chapters focus on the areas of actual linguistic research in the department, such as mainly the fields of historical linguistics, cognitive linguistics and textual linguistics, sociolinguistics and the theory of standard language, standard norm, machine translation or Slovak language islands abroad. The respective research areas are primarily covered by presentations of recently completed grant projects, or in the relevant parts also by very brief references to research follow-up within the department. The description of the above-mentioned activities of the Nitra Slovak studies concludes with a quick outline of the perspectives of the forthcoming research prospects of the institution under review.

Keywords: Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Arts, Slovak linguistics, historical linguistics, cognitive linguistics, linguodidactics, theory of standard language, machine translation, Slovak language islands.

Článok v skratke:

- Zámerom článku je predstaviť slovakistické pracovisko v Nitre, pripomenúť jeho históriu a formovanie a sústrediť sa podrobnejšie na jeho činnosť za posledných šesť rokov.
- Nitrianska slovakistika sa vo výskume slovenčiny tradične orientuje na viacero oblastí lingvistiky, z ktorých predovšetkým dve sa stali východiskom dvoch výrazných vedeckých škôl na tomto pracovisku. Ide o výskum v oblasti frazeológie a histórie jazyka (najmä paleoslavistiky a dejín spisovnej slovenčiny).
- Ďalšími dôležitými oblasťami výskumu sú syntax, teória spisovného jazyka a novšie najmä kognitívna lingvistika a lingvodidaktika. Význam pre formovanie výskumných koncepcií nitrianskej slovakistiky majú aj bádateľské aktivity zamerané na strojový preklad, gramatickú stavbu slovenčiny a na jej zvukovú rovinu.

- Perspektívy ďalšieho výskumu na katedre naznačujú viaceré projekty, ktoré nadväzujú predovšetkým na tradíciu Nitrianskej školy a Nitrianskej paleoslavistiky. Ako perspektívne sa javia tiež výskumné smerovania v oblasti kontrastívnej frazeológie a kognitívnej lingvistiky, ale aj v oblasti textu ako komunikačno-pragmatickej kategórie.

1. ÚVOD

Cieľom predloženého príspevku je predstaviť niektoré výsledky a zamerania najnovších vedeckovýskumných projektov súčasných pracovníkov Sekcie lingvistiky Katedry slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.^[1] Projektový výskum súčasných členov tohto pracoviska za obdobie posledných 5 – 6 rokov, t. j. rokov 2017 – 2023, možno pri uplatnení bežných lingvistických klasifikačných kritérií rámcovať do ôsmich oblastí, ktoré v tomto článku budú predstavovať jeho jednotlivé kapitoly. Ide o výskumy: historickolingvistické (3. kapitola), kognitívningvistické a textovolingvistické (4.), lingvodidaktické (5.), sociolingvistické a teórie spisovného jazyka (6.), výskumy gramatickej stránky spisovnej normy (7.), zvukovej roviny (8.), strojového prekladu (9.) a enklávnej slovenčiny v zahraničí (10.).

Výpočet realizovaných výskumov v tomto článku si nečiní nárok na úplnosť, lež je skôr rámcovým obrazom vedeckého výskumu nitrianskej slovakistiky za niekoľko posledných rokov. Z toho dôvodu v záujme reálnejšej plastickej najmä výskumnej kontinuity katedry odkazujeme na niektorých miestach – i keď len veľmi stručne, takmer iba bibliograficky – aj na vybrané dôležité výsledky lingvistického bádania, ktoré predstavujú zásadné východiská výskumného napredovania sledovanej inštitúcie v jednotlivých lingvistických oblastiach.

2. STRUČNÉ DEJINY INŠTITUCIONÁLNEHO JAZYKOVEDNÉHO VÝSKUMU SLOVENČINY V NITRE

Dnešná Katedra slovanských filológií, ktorá bola takto pomenovaná v roku 2022 po opätovnom spojení Katedry slovenského jazyka a literatúry a Katedry rusistiky, reprezentuje už pomerne dlhú tradíciu jazykovedného slovakistického výskumu v rámci Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, ktorej začiatok je spojený so založením Pedagogického inštitútu (1959 – 1964), na základe nariadenia vlády č. 57/1959 Zb. Pedagogický inštitút mal za cieľ pripravovať poslucháčov na pedagogické povolanie pre základné deväťročné školy a v čase svojho vzniku v roku 1959 pozostával zo šiestich katedier, pričom jednou z nich bola Katedra slovenského jazyka a literatúry so Sekciou ruského jazyka, čo vlastne zodpovedá dnešnej Katedre slovanských filológií.

V akademickom roku 1960/1961 sa k Pedagogickému inštitútu pričlenilo maďarské oddelenie Pedagogického inštitútu v Trnave a začala sa príprava poslucháčov na pedagogické povolanie pre základné školy s vyučovacím jazykom maďarským.

V roku 1964 sa zákonom č. 166/1964 Zb. pedagogické inštitúty transformovali na pedagogické fakulty a tie boli včlenené do niektorých univerzít. Pedagogická fakulta v Nitre však pôsobila od začiatku ako samostatná inštitúcia s univerzitnými a rektorskými právami. Od roku 1967 sa tu začínajú konštituovať výskumné vedecké pracoviská, napr. v r. 1968 oficiálne vznikol Kabinet literárnej komunikácie a aj jeho pracovníci (F. Miko, J. Kopál, A. Popovič, Š. Knotek, P. Plutko, T. Žilka a i.) dali základ medzinárodne akceptovanej Nitrianskej škole, ktorá svoj výskum orientovala na semiotiku.

V roku 1987 vznikli odčlenením z Katedry slovenského jazyka a literatúry samostatná Katedra slovenského jazyka a Katedra slovenskej literatúry. V 90. rokoch sa Pedagogická fakulta v Nitre postupne zmenila do dvoch inštitucionálnych podôb. Najskôr vznikla Nitrianska univerzita (jún 1992 – január 1993) a od februára 1993 bola ustanovená Vysoká škola pedagogická s tromi fakultami. V rámci Fakulty humanitných vied tu bola začlenená aj Katedra slovenského jazyka ako samostatné pracovisko, na realizácii študijných programov však participovala s Katedrou slovenskej literatúry. V roku 1996 bola po transformácii ustanovená Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre a v roku 1998 sa Fakulta humanitných vied premenovala na Filozofickú fakultu.

Katedra slovenského jazyka existovala ako samostatné vedecké i pedagogické pracovisko od roku 1987 do roku 2017, potom sa nariadením dekana Filozofickej fakulty zlúčila s Katedrou slovenskej literatúry – výsledný názov novovzniknutého pracoviska bol Katedra slovenského jazyka a literatúry. K doteraz poslednej organizačnej zmene na Filozofickej fakulte UKF v Nitre došlo v roku 2022, keď spomínaným spojením Katedry slovenského jazyka a literatúry a Katedry rusistiky vzniklo názvom nové, no rozsahom vlastne pôvodné pracovisko – Katedra slovanských filológií. Lingvistický slovackistický výskum je realizovaný v Oddelení slovenského jazyka a literatúry tejto katedry, a to primárne pracovníkmi v sekcii lingvistiky.

Jazykovedný výskum slovenčiny v Nitre sa tradične orientuje na viacero oblastí lingvistiky, z ktorých predovšetkým dve sa stali základom pre sformovanie dvoch výrazných vedeckých škôl. Ide v prvom rade o výskum v oblasti lexikografie a frazeológie, ktorý má prieniky so semiotikou renomovanej Nitrianskej školy. Rozvoj tohto bádania podnietil vďaka kolektívne riešenému lexikograficko-didaktickému projektu jeho vedúci F. Miko, pričom jeho výsledkom bola publikácia *Frazeológia v škole* (1989), ktorá získala nemalý ohlas v odbornej verejnosti. Podobný úspech v kontexte frazeologických výskumov zaznamenala knižná publikácia E. Krošlákovej a K. Habovštiakovej s názvom *Človek v zrkadle frazeológie* (1990). Vyvrcholením záujmu o oblasť frazeológie vyústil na Katedre slovenského jazyka k zorganizovaniu 2. medzinárodnej frazeologickej konferencie pod názvom *Frazeológia vo vzdelávaní, vede a kultúre* (1992). Výsledkom bolo vydanie rovnímenného zborníka

(1993). K problematike frazeológie sa na pôde Katedry slovenského jazyka v Nitre zorganizovala ešte jedna medzinárodná konferencia nazvaná *Intersemiotický aspekt frazeológie* (1999); materiály z tohto vedeckého podujatia vyšli v zborníku pod názvom *K aktuálnym otázkam frazeológie* (2001). V súčasnosti je najvýznamnejšou predstaviteľkou Sekcie lingvistiky uvedeného vedeckého prúdu Z. Kováčová a jej vedecká škola.

Druhým pilierom inštitucionalizovaného výskumu v Nitre sú historickolingvistické bádania, známe tiež ako Nitrianska paleoslavistika, resp. škola dvoch dám (porov. Diweg-Pukanec 2022a). Historickolingvistický koncept bádania v oblasti slavistiky a slovistiky predstavujú v minulosti zborníky z konferencií organizovaných Katedrou slovenského jazyka, ale i samostatné publikácie. Na počesť životného jubilea E. Krošlákovej bola realizovaná konferencia pod názvom *Slovenčina v historickom kontexte* (Kralčák 1996), ako aj konferencia, ktorej motívom bola osobnosť Konštantína Filozofa – *Korene nášho duchovného bytia – život a dielo Konštantína Filozofa* (Krošláková – Kralčák 1999). Pri príležitosti životného jubilea K. Habovštiakovej sa konala konferencia s názvom *Jazyk – historický fenomén*, zachytená v rovnomennom zborníku (Kralčák 2010). Vedecký výskum E. Krošlákovej a K. Habovštiakovej vyvrcholil v ich spoločných publikáciách s tematikou písomnej kultúry Veľkej Moravy a staroslovienského jazyka *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov* (1993) a *Základy slavistiky a staroslovienskej* (1994). Spomedzi dnešných pracovníkov katedry nadväzujú na túto výskumnú tradíciu najmä Ľ. Kralčák a M. Diweg-Pukanec.

Z ďalších sfér tradičného lingvistického bádania v Nitre je potrebné uviesť ako výraznejšie etablované výskumy z oblasti syntaxe (J. Vaňko, Ľ. Kralčák), teórie spisovného jazyka a jazykovej kultúry (Ľ. Kralčák) a novšie najmä z oblasti kognitívnej lingvistiky a lingvistiky textu (Z. Kováčová).

3. HISTORICKOLINGVISTICKÉ VÝSKUMY

Historickolingvistické bádanie na nitrianskej katedre má v súčasnosti pokračovanie predovšetkým zásluhou dvoch vyššie spomenutých protagonistov.

Ľ. Kralčák v ostatnom čase rozvíja historickolingvistický výskum v dvoch smeroch – jednak zameraním sa na starosloviensčinu, osobitne na slavistický paleografický výskum pôvodu hlaholiky, a jednak na spisovnú periódu dejín slovenčiny. Pokiaľ ide o paleoslavistický výskum, je potrebné uviesť najmä jeho monografiu *Pôvod hlaholiky a Konštantínov kód* (2014a) ako podanie novej, originálnej teórie o pôvode prvého slovanského písma. Z výskumu bernolákovského a štúrovského obdobia formovania spisovného jazyka možno osobitne spomenúť knižnú publikáciu *Bernolákovská spisovná slovenčina* (2009b) a významnú kolektívnu monografiu skoncipovanú pod Kralčákovým vedením *Ludovít Štúr. Jazykovedné dielo* (2014b;

2. vyd. 2015). Vydaná bola pri príležitosti 200. výročia Štúrovho narodenia a prináša analýzu a komplexnú edíciu jazykovedných prác kodifikátora novodobej spisovnej slovenčiny.

V rámci projektového výskumu realizovaného za posledných šesť rokov sa E. Kralčák ako člen širšieho riešiteľského kolektívu viacerých pracovísk Filozofickej fakulty UKF v Nitre zameril na paleoslavistickú problematiku v grantovej schéme APVV nazvanej *Štúdium byzantského hodnotového systému a jeho reflexie v slovenskom kultúrnom prostredí* (2017 – 2021). Výsledky tohto jeho bádania reprezentujú dve štúdie. Prvá z nich *Prečo je cyrilo-metodská tradícia súčasťou našich kultúrnych dejín* (2017) predstavuje analytický reflex súčasných spoločenských diskusií o našom cyrilo-metodskom ideovom a slovesnom dedičstve, keď sa ono stáva objektom tzv. demýtizácie vlastných národných dejín. Táto demýtizácia spochybňuje cyrilo-metodskú tradíciu, relativizuje jej význam pre naše kultúrne dejiny a kriví chápanie tejto misie. Publikovaná štúdia podáva kritiku tohto postoja k našej kultúrnej histórii a zároveň polemizuje s jeho hlavnými ideami i poznatkovými východiskami. Prostredníctvom podrobnej a exaktnej argumentácie autor vyjadruje presvedčenie, že vďaka tomu, že dielo byzantskej misie solúnskych bratov Konštantína a Metoda stojí na počiatku našej histórie a my sa k nemu a jeho odkazu bezvýhradne hlásime, stalo sa prirodzene súčasťou našich duchovných dejín. Ono duchovno, o ktoré tu ide, spočíva v existencii výnimočného diela, ktoré u nás na Veľkej Morave táto misia vytvorila. Toto dielo prinieslo: (1) zostavenie prvého slovanského písma, pozdvihnutie staroslovenčiny na úroveň literárneho a liturgického jazyka a jej zrovnoprávnenie s hebrejčinou, gréčtinou a latinčinou ako kánonickými liturgickými jazykmi, (2) preklady biblických, modlitebných, právnych a patristických textov z gréčtiny, (3) tvorbu pôvodných staroslovienskych textov, (4) založenie kvalitného školského vzdelávania podľa vzoru byzantských učilísk, (5) usporiadanie spoločenských vzťahov na byzantských právnych základoch, ako aj (6) organizáciu vlastnej cirkevnej správy. Pritom nie je dôležité, že išlo o relatívne krátku dejinnú epizódu. Ukazuje sa, že odmietanie našej cyrilo-metodskej tradície v úplnosti ako mýtu je prejavom absolútneho nepochopenia duchovnej podstaty cyrilo-metodského dedičstva.

Druhým výstupom v rámci uvedeného projektu je štúdia *Martin Hattala a jeho vklad do diskusie o historickom pomere medzi hlaholikou a cyrilikou* (2021). Výskum reaguje na veľmi málo známu, no dôležitú skutočnosť, že M. Hattala sa okrem problematiky slovenského spisovného jazyka venoval aj paleoslavistickým otázkam, konkrétne historickej pôvodnosti hlaholiky a cyriliky. Cieľom výskumu bolo poukázať na Hattalov vedecký vklad do diskusie o historickom pomere medzi týmito abecednými sústavami, a to v čase nových objavov starobylých písomných pamiatok, ktoré viedli k formovaniu síce postupnej, avšak epochálnej zmeny názoru

v tom zmysle, že pôvodné Konštantínom Filozofom zostrojené slovanské písmo bola hlaholika. Hattala patril k tej časti slovanskej vedeckej komunity, ktorá uznávala za pôvodné slovanské písmo cyriliku, a z tejto vedeckej pozície pristupoval k jednotlivým sporným otázkam i novoobjaveným textovým pamiatkam. Svoj odmietavý postoj k novým názorom odkazujúcim na prvenstvo hlaholiky vyjadril vo vedeckom príspevku zameranom na analýzu textu mnícha Chrabra *O písmenách*, vtedy známeho v piatich historických prepisoch. Išlo o text, v ktorom v dvoch z jeho prepisov aktuálne objavili dvaja ruskí bádatelia nesprávne abecedné a číselné údaje svedčiace o hlaholskom základe týchto textových pamiatok. M. Hattala vyjadril odmietavý postoj k týmto dôkazom, pričom to odôvodnil jednak nekompetentnosťou, a teda nespoľahlivosťou skriptorov prepisujúcich tieto pamiatky, a jednak nedôslednosťou súčasných bádateľov pri skúmaní sporných častí textu. Ďalší vývoj výskumov o pôvodnosti hlaholiky napokon nedal M. Hattalovi za pravdu. Možno však konštatovať, že hoci sa vo svojich polemikách nevzdal tradičného, neskôr napokon prekonaného názoru na formu pôvodného slovanského písma, niektorými svojimi výskumnými poznatkami prispel k rozvinutejšiemu vedeckému diskurzu o jednej z fundamentálnych otázok slavistiky.

M. Diweg-Pukanec na už spomínanej konferencii s názvom Jazyk – historický fenomén (2010) vystúpil so svojou novou teóriou o pôvode slovenčiny. Teória nadväzovala na jeho výskumy praslovanskej lexiky, ktoré publikoval knižne pod názvom *Praslovanská lexika v nárečiach slovenských kmeňov* (Pukanec 2008). Tá bola dopracovaná vo vedeckej monografii *Svätoplukovo kniežatstvo a stará slovenčina* (Pukanec 2013b). Zo skorších monografických prác tohto autora môžeme spomenúť aspoň jeho *Etymologický nákres slovanských bohov a démonov – náboženstva a morálky Slovanov* (Pukanec 2013a), v ktorom etymologicky a kultúrohistoricky interpretoval slovanské teonymá, ako aj sémantiku vybraných slovanských výrazov z oblasti etiky.

V období posledných piatich rokov sa M. Diweg-Pukanec venoval výskumu najstaršej súvislej písomnej slovanskej pamiatky – Kyjevských listov. V paleoslovenistike sa tradične usudzuje, že jazyk tejto pamiatky odráža západoslovanské, resp. moravsko-panónske kultúrne nárečie, resp. reč Koceľovho kniežatstva s centrom v Blatnohrade. Vo svojich časopiseckých príspevkoch (Pukanec 2018, 2020a), ale najmä v monografii *The Kiev Leaflets as Folia Glagolitica Zempliniensia* (Diweg-Pukanec 2020b) však ukazuje, že onomasticky nie je hľadanie dialektu Kyjevských listov v Panónskom kniežatstve úplne presvedčivé, pretože v neskoršej Zalianskej župe, na ktorej území sa nachádzalo centrum kniežatstva Pribinu a Koceľa, nie je v súlade s Kyjevskými listami napríklad ojkonymum v blízkosti vršku *Perjászló*, ktoré je v župe doložené v roku 1265 ako *villa Priazo*, k antroponymu *Prějaslav*, bez epentetického *l*, či názov doložený v župe už v roku 1082 ako *Scerente*, pretože

pochádza zo **Sręća*, kde je *ć* z praslovanského **tj*, teda nie *c*, navyše je tu zachovaná nosovka, takže tento názov je starobylý a rovnako ako *villa Priazo* odporuje Kyjevským listom.

Podľa M. Diweg-Pukanca patria epentetické *l* a zmena **tj/kt* > *c* medzi tie osobité jazykové črty Kyjevských listov, ktoré nemožno spochybňovať, tretím nepochybiteľným prvkom je zmena **dj* > (*d*)*z*, štvrtým tvary mäkkých substantív na *-ę* a piatym zmena **sk/stj* > *šč*. Ak by sa teda spresňovalo, o aké nárečie v prípade tzv. kultúrneho moravsko-panónskeho nárečia ide, mal by to byť dialekt, ktorý má pri najmenšom všetky tieto črty, čo podľa neho spomedzi slovanských nárečí najlepšie spĺňajú sotácke nárečia. Pre tieto nárečia majú aspoň do istej miery svedčiť tiež ojedinelé alebo nepresvedčivé jazykové črty Kyjevských listov (zmeny **tjutjъ* > **tutjъ*, **sk* > *sc*, **ch* > *s*, **dl* > *l*, metatéza likvid, kontrakcia, I sg. m., D sg. zámena *ty*, G pl. *silachъ*), ako aj špecifické jazykové črty Kyjevských listov (syntax, lexika, prejotácia tvarov slovesa *byl*, prízvuk, kvantita, koreň *cir-* v *cirъky*) a niektoré historické fakty (česko-moravský rod Bogat-Radvan, kostoly zasvätené Klimentovi, originálne znenie 20. modlitby Kyjevských listov). M. Diweg-Pukanec tento výskum napokon rozšíril o rozборы ďalších pamiatok moravsko-panónskej proveniencie a vydal *Antológiu textov (nielen) slovenských redakcií staroslovienciny* (Pukanec 2019a) a viaceré zásadné sprievodné štúdié (napr. Pukanec 2019b, 2020b; Diweg-Pukanec 2020a, 2023).

V duchu historickolingvistických výskumov sa nesú aj projekty venované psycholingvistickému javu ľudovej etymológie v slovenčine, ktorých autorkou je N. Glaap. V projekte s názvom *Ľudová etymológia v slovenčine* sa primárne zamerala na všeobecný zber ľudovoetymologických lexém v slovnej zásobe slovenčiny, ktoré následne analyzovala a klasifikovala do vybraných skupín vzhľadom na charakter zmeny v sekundárne motivovanom slove. V nadväzujúcom projekte *Ľudová etymológia v nespisovnej lexike a hovorových slovách* sa zas detailnejšie venovala výskumu a analýze ľudovoetymologickej lexiky vo vybraných okruhoch, a to primárne v oblasti nárečových výrazov, archaizmov, historizmov i v oblasti slangu. Okrem rozboru jednotlivých lexém autorka poukázala aj na historicko-spoločenské vzťahy slovenských nárečí k vybraným jazykom, z ktorých boli dané výrazy prevzaté a neskôr v slovenských nárečiach adaptované – prispôbené slovenskému jazykovému povedomiu prostredníctvom sekundárnej motivácie. Výsledky výskumov boli prezentované v podobe štúdií (Švecová 2022; Glaap 2023).

4. VÝSKUMY V OBLASTI KOGNITÍVNEJ LINGVISTIKY A LINGVISTIKY TEXTU

Na Katedre slovenského jazyka sa od konca prvej dekády 21. storočia rozvíja antropocentricky orientovaný výskum jazyka. Takto orientovaný výskum dostal

presnejšie kontúry v intenciách projektu VEGA (2012 – 2014) *Antropocentrické sémantické kategórie v slovenčine (v porovnaní s niektorými slovanskými jazykmi)*, ktorého hlavným riešiteľom bol J. Vaňko. Charakter konfrontačného výskumu v kontexte grantového zamerania má jeho monografia *Slovenčina medzi slovanským východom a juhom* (2012), v ktorej sú objektom komparatívnych štúdií tri slovanské jazyky, a to slovenský, rusínsky a slovinský jazyk. V súvislosti s cieľmi vyššie uvedeného projektu sa 11. septembra 2013 konala na pôde Filozofickej fakulty UKF v Nitre medzinárodná konferencia *Obraz človeka v jazyku*. Príspevky účastníkov konferencie boli publikované v rovnomennom zborníku (2014). Prejav antropocentrizmu vo všetkých jazykových rovinách rezonovali aj na konferencii *Slovenčina v kontexte slovanských a neslovanských jazykov*¹, z ktorej vyšiel rovnomenný zborník (Kováčová 2015b).

Antropocentrizmus v jazyku bol v centre pozornosti ďalších dvoch projektov² VEGA: *Text a textová lingvistika v interdisciplinárnych a intermediálnych súvislostiach* a *Jazykové reflexie sociálnej egoprezentácie a adresácie*.³

Štúdia uverejnená v renomovanom zahraničnom časopise *Topics in Linguistics* nazvaná *Revealing the anthropocentric nature of language and the theory of the living word in the interpretation of the concepts vidieť 'see', vedieť 'know' and veriť 'believe' in the Slovak language* (Kováčová – Ciprianová 2016) interpretuje základné princípy antropocentrizmu v kognitívnej lingvistike na základe rekonštrukcie bázo­vého konceptu videnia.

V rámci riešenia projektu *Text a textová lingvistika v interdisciplinárnych a intermediálnych súvislostiach* vyšlo niekoľko monografií. V monografii *Jazyk a (po)rozumenie* (Kováčová 2015a) sú objektom skúmania obrazné pomenovania, ktoré vznikli na princípe konceptuálnej/kognitívnej metafory. Metódou diskurzívnej sémantickej analýzy a na pozadí teórie „živého slova“⁴ sú rekonštruované a interpretované bázo­vé koncepty videnia, vedenia a pravdy.

Monografia *Kultúrny text ako diskurz. K otázke ontológie percepcie textu pre deti* (Kováčová 2017a) sa zaoberá rečovo-jazykovou kompetenciou konkrétnych vekových kategórií detí ako anticipáciou interpretačného poznania dieťaťa a reflexiou jeho jazykového obrazu sveta v etnickej riekanke a v ľudovej rozprávke.

Výskumy v projekte *Text a textová lingvistika v interdisciplinárnych a intermediálnych súvislostiach* sa sústredili na komunikačné chápanie textu ako diskurzu. Z hľadiska kognitívneho prístupu išlo o skúmanie postulátov hovoriaceho aj recipienta a ich vyjadrení o mimojazykovej skutočnosti, resp. ich vnímanie a reflektova-

¹ Konferencia sa konala pri príležitosti životného jubilea J. Vaňka.

² V oboch projektoch bola hlavnou riešiteľkou J. Sokolová.

³ Členkou riešiteľského kolektívu v oboch projektoch bola Z. Kováčová.

⁴ Autorom teórie je N. F. Alefirenko.

nie jazykového obrazu sveta v textoch rôznej proveniencie, ako aj textoch určených pre vekovo špecifického percipienta. Aká je akvizícia percepčných kompetencií dieťaťa sa analyzuje v spomenutej monografii *Kultúrny text ako diskurz. K otázke ontológie percepcie textu pre deti*.

Problematike jazykového obrazu sveta a špecifickosti porozumenia frazému či jej asociatívnej povahe je venovaná kapitola v zahraničnej kolektívnej monografii nazvaná *Význam, intencia a zmysel frazémy ako indikátory porozumenia frazému. Obraznosť frazémy a asociačno-sémantická sieť* (Kováčová 2017b, s. 13 – 38).

Procesov percepcie a recepcie textu – získavania, spracovania a uchovania informácií sa týkali štúdie Z. Kováčovej uverejnené v zahraničných časopisoch *Ako píšú deti alebo o kontinuite receptívno-produktívnych dispozícií dieťaťa* (2016); *Diskurzívna povaha kultúrneho textu pre deti vo vzťahu k individuálnej tvorbe textu dieťaťom* (2017c); *Podoby inferencie na hodinách slovenčiny a kognícia* (2017d); *From Text Comprehension to Creative Writing from the Aspect of Cognitive Linguistics* (2017e); *Parser a diskurzívne ohnisko z aspektu porozumenia textu* (2019b).

Základným pojmom kognitívnej lingvistiky a jej metódam bádania sa venujú učebné texty *Vybrané kapitoly z kognitívnej lingvistiky* (Kováčová 2018a).

Pozornosť riešiteľov projektu *Text a textová lingvistika* sa sústreďovala na procesy percepcie textu, ktoré sa skúmali ako výsledky kognitívnych procesov, t. j. procesov získavania, spracovania, prezentácie a uchovania informácií. V kontexte jazykového obrazu sveta ťažisko výskumu tvorila celá škála slovesných monokódových, semikódových a polykódových textov, zobrazení a komunikátov s akcentom na ich diskurzívnu reflexiu⁵. Výskum monokódovosti, semikódovosti a polykódovosti v rovine textov presiahol rámec lingvistiky textu, má presah do supralingvistiky textu.

Výsledky, ktoré vzišli z bádania riešiteľského kolektívu sú využiteľné v ďalšom výskume problematiky teórie textu, analýzy textu, intertextovosti, hypertextovosti, hypertextových odkazov, semikódovosti, polykódovosti, interdiskurzívnosti, a taktiež v pragmatike diskurzu (napr. analýza počítačového, politického a komunikačného diskurzu).

V projekte VEGA *Jazykové reflexie sociálnej egoprezentácie a adresácie* metodologickým základom početných výskumných analýz je pragmaticko-sémantický prístup. Riešitelia projektu sa zaoberali najmä typmi implicitného rozprávača manifestovaného v egocentrických jazykových prostriedkoch. Z metodologických pozícií pragmatiky prinášajú dôkazy o tom, že intrapersonálna komunikácia je súčasťou vnútornej perspektívy človeka a je na rozdiel od vnútornej reči vedomá. V rámci

⁵ V časopise *Slavica Nitriensia* boli v súvislosti s uvedeným projektom publikované štúdie *Rekonštrukcia syntaktickej štruktúry vety ako predpoklad porozumenia textu* (Kováčová 2018c); *Egoprezentácia v sémantickej štruktúre nominácií času, dĺžky, objemu... ako výraz antropocentrizmu v jazyku* (Kováčová 2019c).

tohto projektu bola publikovaná štúdia „*Vrba, vrba, daj mi muža (Sauce, sauce, dame un hombre...)*.“ *Imagen lingüística de la mujer en las paremias eslovacas tradicionales, con elementos comparativos de paremias españolas* (Kováčová – Kováčová 2019), ktorá sa z pozícií kontrastívnej frazeológie venuje genderovému aspektu frazém. Na metodologických postulátoch pragmalingvistiky je napísaná analytická štúdia *Adresácia v poetickej modlitbe a poetickej modlitbičke z aspektu pragmalingvistiky = Addressing in Poetic Prayer and Poetic Prayer for Children from the Pragmalinguistic Perspective* (Kováčová 2021, s. 4 – 36).

5. VÝSKUM V OBLASTI LINGVODIDAKTIKY AKO APLIKOVANEJ LINGVISTIKY

Aktuálny stav poznania o vzťahu jazyka a myslenia žiaka v edukačne zameraanej lingvistike sa reflektuje v prácach členov Katedry slovanských filológií dlhodo- bo. Ide najmä o zapojenie sa do projektu APVV *Prax v centre odborovej didaktiky, odborová didaktika v Centre praktickej prípravy*. Projekt bol zameraný na problema- tiku skvalitnenia a rozšírenia praktickej prípravy učiteľov, ktorá je v ostatných ro- koch v centre pozornosti krajín OECD v súvislosti s výsledkami medzinárodných meraní PISA. V intenciách projektu sa k výskumu v oblasti fenoménu porozumenia a efektívneho vyučovania slovenského jazyka pristupuje najmä na základe poznat- kov psychodidaktiky, kognitívnej psychológie a kognitívnej lingvistiky.

Otázka porozumenia obrazným pomenovaniám v typologicky odlišných jazy- koch – v slovenčine a v angličtine – sa reflektuje v štúdiu z oblasti kontrastívnej frazeológie *Figurative ‚eye‘ expressions in the conceptualization of emotions and personality traits in Slovak* (Ciprianová – Kováčová 2018).

Pedagogicko-didaktická aplikácia poznatkov kognitívnej lingvistiky sa pre- mietla do štúdie *The importance of concepts and misconcepts for discovering prin- cipals and inference activation in the slovak language education* (Kováčová 2018b).

Kognitívne procesy učiaceho sa subjektu na hodinách slovenského jazyka a slohovej a komunikačnej výchovy sú v epicentre pozornosti vysokoškolskej učeb- nice *Edukácia slovenského jazyka a slohu z aspektu poznávacích procesov žiaka* (Kováčová 2019) určenej budúcim učiteľom slovenčiny. Na poznávacie procesy sa nazerá z aspektu konceptualizácie a argumentuje sa poznatkami aplikovanej neuro- vedy.

Z. Kováčová, R. Hlavatá, M. Bodis a M. Hrašková boli zapojení do projektu APVV *Podpora čitateľskej gramotnosti v materinskom a cudzom jazyku*. Projekt reflektoval otázku kompetencie čítania s porozumením a odкрýva výskumný poten- ciál tejto problematiky. Počas svojho trvania priniesol odporúčania a reálne odborné argumenty pre nové konkrétne didaktické postupy aplikovateľné v každodennej školskej praxi.

Kognitívno-diskurzívny mechanizmus základov generovania obrazných, frazeologizovaných, ale aj priamych nominácií v rekonštrukcii vetvy asociačno-sémantickej siete je opísaný v štúdiu *Od primárnych významov zmyslových vnemov hmatu a chuti k lexikalizovaným metaforám v asociačno-sémantickej sieti v slovenčine* (Kováčová – Ciprianová 2021). Výsledky výskumu v oblasti porozumenia čítanému textu sú publikované v článku *Úrovne porozumenia textu* (Kováčová 2022). V súlade s cieľmi a zameraním projektu bola realizovaná séria interaktívnych workshopov pre učiteľov slovenského jazyka. Workshopy sa konali na pôde škôl v niekoľkých regiónoch Slovenska, osobitný význam mali na školách s vyučovacím jazykom maďarským a na menšinových školách v zahraničí. Publikáčnymi výstupmi projektu sú dve vysokoškolské učebnice *Intervenčný program čítania s porozumením pre slovenský jazyk v primárnom vzdelávaní* (Kováčová – Stranovská a kol. 2020) a *Intervenčný program čítania s porozumením pre slovenský jazyk v nižšom sekundárnom vzdelávaní* (Kováčová a kol. 2020).

5.1. PROJEKTY A AKTIVITY ZAMERANÉ NA PRÍPRAVU PEDAGÓGOV

Keďže jedným z nosných pilierov katedry je príprava budúcich pedagógov slovenského jazyka a literatúry, viacero aktivít katedry i projektov je orientovaných na túto oblasť. V rokoch 2018 až 2019 sa na katedre realizoval projekt KEGA *Jazyk ako text. Vysokoškolský učebný materiál z praktickej štylistiky a didaktiky slovenského jazyka*, ktorý viedla R. Hlavatá (riešiteľský kolektív: L. Kralčák, J. Glovňa, M. Rendárová, K. Dudová, M. Bodis). Výsledkom bola vysokoškolská učebnica s rovnakým názvom (2019, ed. Hlavatá) a učebný text *Rozvoj gramotnosti na základnej škole ISCED 1* (Bodis 2019).

Spoločným výskumným východiskom bola orientácia na súčasnú predstavbu vzdelávacieho systému slovenského školstva a zároveň na aktuálnu potrebu zvýšiť jazykovú, didaktickú a štylistickú gramotnosť nastupujúcej generácie mladých ľudí pripravujúcich sa na budúce učiteľské povolanie. Projekt vznikol pre potreby výučbového procesu z disciplín štylistika (komunikačná a slohová výchova), praktická štylistika, tvorba a analýza textu určeného pre budúcich učiteľov predprimárneho a primárneho vzdelávania a budúcich učiteľov slovenského jazyka pedagogických fakúlt. Vznikol ako doplnok učebných materiálov z výučbovej oblasti štylistika súčasnej slovenčiny. Cieľom projektu bolo vytvoriť pre budúcich učiteľov vysokoškolský učebný materiál určený na skvalitnenie ich jazykovej, štylistickej a didaktickej gramotnosti pri príprave na učiteľské povolanie a pri práci s textom. Obsahová náplň projektu bola vedená vo dvoch rovinách. Prvá rovina predstavuje základné zosumarizovanie teoreticko-terminologických východísk zacielených na text ako lingvistický pojem (nadväzuje na nové poznatky z oblasti štylistiky, textovej lingvis-

tiky, frazeológie, sociolingvistiky a kognitívnej lingvistiky, ako aj na slovenskú tradíciu didaktiky slohu). Čiastočne vychádza z otázok jazykovej dynamiky ako pojmu, ktorý je neoddeliteľný od pojmu prirodzeného jazyka. Výskum v súvislosti s variantnosťou textu kládol dôraz netradične aj na prácu s pojmom komunikačná sféra, ktorá vo vzťahu k bežnej rečovej činnosti predstavuje prienik funkčnoštylovej a sociálnopriestorovej diferenciacie jazyka. Projektový výskum poukázal aj na úzku prepojenosť takejto variantnosti s funkčnoštylovou variantnosťou, a to s dosahom na výrazové varianty vo všetkých jazykových rovinách. Druhá rovina realizácie projektu bola zameraná na prepojenie teórie s praxou a jazykovo-komunikačnými kompetenciami, ktoré musí poznať každý začínajúci učiteľ na rôznych úrovniach výučby.

V učebnom texte z didaktiky slovenského jazyka *Rozvoj gramotnosti na základnej škole ISCED 1* sa autor M. Bodis pokúša motivovať budúcich učiteľov k tomu, aby považovali čitateľskú gramotnosť za základnú kompetenciu, bez ktorej nemožno dosahovať ďalšie schopnosti a zručnosti pri práci s textom. Pohľad na čitateľskú gramotnosť vychádza z koncepcie funkčnej gramotnosti. Čitateľskú gramotnosť vníma ako prácu s rôznymi typmi textov, ktoré poskytuje nielen školská učebnica, ale aj život mimo školy. Prostredníctvom rôznorodých textov možno spoznávať nielen kultúru slova, ale nadobúdať aj ďalší výučbový rozmer, čo odlišuje čitateľskú gramotnosť od osvojovania si, napr. techniky čítania. Prínos projektu spočíva v inovatívnom prístupe k využitiu teoreticko-terminologických východísk z oblasti lingvistiky a didaktiky slovenského jazyka a literatúry pre budúcich učiteľov materinského jazyka.

Na študentov rozširujúceho štúdia slovenského jazyka a literatúry je orientovaný rozvojový projekt *Zvyšovanie kvality prípravy budúcich učiteľov matematiky, fyziky, chémie, informatiky, anglického jazyka, slovenského jazyka a techniky formou doplnujúceho pedagogického štúdia a rozširujúceho štúdia* (z katedry sa na riešení odbornej časti projektu podieľajú J. Brunclík, M. Diweg-Pukanec, R. Hlavatá, P. Kaiserová, Z. Kováčová a S. Lauková). Praktickými výstupmi projektu boli workshopy zamerané na rozvoj čítania s porozumením, prácu s textom a lingvistiku textu. Portfólio didakticky orientovaných projektov dopĺňa aj projekt podporený grantovou schémou UGA v rámci UKF v Nitre pod názvom *Využitie e-learningu vo výučbe lingvistických disciplín (v podmienkach vysokoškolského vzdelávania)*, riešený v roku 2020 P. Petrášom.

6. SOCIOLINGVISTICKÉ VÝSKUMY VO VZŤAHU K TEÓRII SPISOVNÉHO JAZYKA A JAZYKOVEJ KULTÚRY

Otázkami spisovnej normy najmä v súvislosti s problematikou stratifikácie slovenčiny, sociolingvistickým bádáním a problematikou teórie spisovného jazyka sa dlhodobo zaoberá Ľ. Kralčák. Toto jeho smerovanie okrem početných štúdií repre-

zentuje najmä monografia *Dynamika súčasnej slovenčiny. Sociolingvistické aspekty dynamiky jazyka* (2009a). Naposledy to bol príspevok na medzinárodnej slovakistickej konferencii v Sofii *Dynamika spisovnej variety súčasnej slovenčiny* (2022a).

V rámci projektu VEGA vedeného pracovníkmi Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV pod názvom *Jazyková norma a jej kodifikácia* (2015 – 2018) ako člen projektového kolektívu riešil otázku dynamiky súčasnej normy v štúdiu *Aktuálna kultivovaná norma a dynamické tendencie v morfológii súčasnej slovenčiny* (Kralčák 2017). Skúmaná problematika zahŕňa aj vymedzenie pojmu *aktuálna kultivovaná norma*, ktorý do značnej miery korešponduje s pojmom *reálna norma*, a zároveň ho bližšie špecifikuje. V súvislosti s týmto pojmom sa tu rieši tiež zásadná otázka, na akom základe je možné objektivizovať mieru kultivovanosti jazykových prostriedkov reprezentujúcich takúto normu. V našej lingvistickej tradícii sa pri kodifikácii preferuje preskripčný postup, ktorý predpokladá existenciu a sledovanie kategórie *jazykovej správnosti*. Jednou zo zásadných otázok je jej vyhodnocovanie v konkrétnom spisovnom prejave vo vzťahu k dodržiavaniu kodifikovanej normy. Výskum v tejto súvislosti ukázal, že v jazykovej praxi sa realizuje uvedomované i neuvedomované vyhodnocovanie, pričom v širokom kolektíve používateľov spisovného jazyka ide predovšetkým o neuvedomované, teda podvedomé, automatizované vyhodnocovanie správnosti jazykových prejavov. Možno zhrnúť, že neuvedomované prijímanie nenormatívnych prvkov v praxi napokon znamená podvedomé akceptovanie frekventovaných odchýlok ako prijateľných či nerušivých, pričom v konečnom dôsledku prestávajú byť vnímané ako odchýlky.

Dôležitými poznatkami, získanými v rámci riešenia projektu bolo aj vymedzenie niektorých aktuálnych dynamických tendencií v gramatických štruktúrach slovenčiny. Ide predovšetkým o unifikáciu tvarov rodových zámen v pluráli, unifikáciu životnosti/neživotnosti, vyrovnávanie tvarov v dôsledku vnútroparadigmatickej i meziparadigmatickej analógie.

7. VÝSKUMY ZAMERANÉ NA GRAMATICKÚ STRÁNKU SPISOVNEJ NORMY

Katedra sa zaoberá aj „tradičným“ výskumom aktuálnych gramatických otázok. Dôkazom toho sú projekty *Problematika zhody adjektívneho prívlastku „svätý“ s viacnásobným členom vyjadreným menami svätých* (riešený v roku 2021) a *Nesklonnosť a deflektivizácia ako aktuálne problémy v súčasnej slovenčine* (riešený v roku 2017), ktoré boli podporené UGA ako grantovou schémou UKF v Nitre. Ich riešiteľom bol P. Petráš. Výstupom prvého menovaného projektu bola štúdia *K zhode adjektívneho prívlastku svätý s viacnásobným členom vyjadreným menami svätých (na príklade spojení svätý Cyril a Metod – svätí Cyril a Metod)*, publikovaná v indexovanom periodiku *Konštantínove listy* v roku 2021. Výstupom z druhého

uvedeného projektu je štúdia *Plurálové podoby s cudzou gramatickou koncovkou -s v slovenčine* (Petráš 2017). Čiastkové výsledky boli takisto prezentované na domácej i zahraničnej vedeckej konferencii, z ktorých sú zároveň i publikačné výstupy v konferenčných zborníkoch.

Knižne publikoval výsledky svojho akcentologického výskumu v rámci morfológických paradigiem M. Diweg-Pukanec (Pukanec 2021). L. Kralčák publikoval závery svojho syntaktického výskumu v štúdiu *Syntaktický izomorfizmus a špecifické typy príslovkových určení* (Kralčák 2022b), kde sa zameral na doteraz neopisované typy príslovkových určení z hľadiska ich vlastností a klasifikačného zaradenia, a to vo vzťahu k javu označovanému ako syntaktický izomorfizmus.

8. VÝSKUMY ZVUKOVEJ ROVINY JAZYKA

V rokoch 2019 – 2022 katedra participovala na riešení medzinárodného projektu *Ortoepia západoslovanských jazykov*, ktorý bol podporený Vyšehradským fondom. Koordinátorkou projektu bola P. Kuldanová z Katedry českého jazyka a literatúry s didaktikou Pedagogickej fakulty Ostravskej univerzity, na projekte ďalej spolupracovala M. Hebal-Jeziarska z Ústavu západnej a južnej slavistiky Fakulty polonistiky Varšavskej univerzity. Z Katedry slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre sa na riešení projektu podieľal M. Olšiak (do roku 2021), následne P. Petráš. V rámci projektu boli na všetkých troch participujúcich univerzitách organizované workshopy pre študentky a študentov bohemistiky, polonistiky a slovaktistiky, ktorí si tak mohli vyskúšať výslovnosť blízkych slovanských jazykov. Z dôvodu pandémie ochorenia COVID-19 bola časť aktivít organizovaná online. Projekt mal bohaté publikačné výstupy: Prvým praktickým výstupom bola cvičebnica *Orthoepy of West Slavonic Languages – Practical Exercises (Workbook for practising standard Czech, Slovak and Polish pronunciation)* (Kuldanová – Olšiak – Hebal-Jeziarska 2020). Záverečný výstup projektu tvorí monografia vydaná v štyroch jazykových mutáciách (v češtine, slovenčine, poľštine a angličtine) pod názvom *Ortoepia západoslovanských jazykov (češtiny, slovenčiny a polštiny)* (Kuldanová – Petráš – Hebal-Jeziarska 2022).

9. LINGVISTICKÉ VÝSKUMY STROJOVÉHO PREKLADU

Od roku 2017 sa viacerí pracovníci katedry (J. Glovňa, J. Vaňko, T. Bánik, P. Petráš) začali zaoberať lingvistickým výskumom strojového prekladu anglických a nemeckých textov do slovenského jazyka. Keďže ide o interdisciplinárnu problematiku, na riešení projektu participovali aj členovia Katedry translatológie Filozofickej fakulty UKF v Nitre a Katedry informatiky súčasnej Fakulty prírodných vied a informatiky (FPVaI) UKF v Nitre. Iniciačným prvkom tejto interdisciplinárnej spolupráce bolo riešenie projektu APVV *Typológia chýb strojového prekladu do slo-*

venčiny ako flektívneho typu jazyka (doba riešenia 2017 – 2018, vedúca riešiteľka Daša Munková, v tom období členka Katedry translológie FF UKF v Nitre, dnes pracovníčka Laboratória spracovania prirodzeného jazyka pri Katedre informatiky FPVaI UKF v Nitre), z ktorého vzniklo viacero publikačných výstupov, medzi ktorými nechýbala ani monografia *Mýliť sa je ľudské (ale aj strojové): analýza chýb strojového prekladu do slovenčiny* (Munková – Vaňko a kol. 2017). V monografii J. Vaňko (2017, s. 83 – 100) prezentoval kategoriálny rámec na hodnotenie chýb strojového prekladu. Kontinuálny charakter výskumu potvrdzuje aj riešenie ďalších projektov VEGA *Model hodnotenia kvality strojového prekladu a typológia chýb* (doba riešenia 2018 – 2020, vedúca riešiteľka D. Munková) a *Komparatívna evalvácia strojového prekladu do slovenčiny: štatistický vs. neurónový strojový preklad* (doba riešenia 2021, vedúca riešiteľka D. Munková) i ďalší projekt APVV *Klasifikačný model chybovosti strojového prekladu: krok k objektívnejšiemu hodnoteniu kvality prekladu* (doba riešenia 2019 – 2023, vedúca riešiteľka D. Munková).

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre podporuje svojich mladých výskumníkov aj prostredníctvom vlastnej grantovej schémy. V rámci nej boli v rozmedzí rokov 2018 – 2019 podporené projekty *Typológia chýb strojového prekladu z angličtiny do slovenčiny (na príklade návodov na použitie)*, *Strojový preklad odborných textov z angličtiny do slovenčiny* a v roku 2022 projekt *Otázka kvalitatívneho posunu strojovo preložených textov z cudzieho jazyka do slovenčiny (porovnanie štatistického a neurónového strojového prekladu)* riešiteľ a P. Petráša. Výstupmi z uvedených projektov boli okrem iného aj monografie *Strojový preklad ako konfrontácia jazykov: Prečo sa stroj mýli aj nemýli?* (Vaňko 2023), *Wie irrt die Maschine? Probleme der maschinellen Übersetzung* (Bánik – Benko – Machová – Munk – Munková 2019) či štúdie *(Nielen) lingvistický pohľad na strojový preklad (na príklade prekladov textov technickej dokumentácie z angličtiny do slovenčiny)* (Petráš – Munková 2019) a *Strojový preklad založený na neurónových sieťach – sľubná cesta prekladu z analytických jazykov do flektívnej slovenčiny?* (Petráš – Munková 2023). Na problém prekladu vlastných mien pri vývoji strojového prekladu sa zamerl M. Diweg-Pukanec (2022).

10. VÝSKUMY ENKLÁVNEJ SLOVENČINY AKO MENŠINOVÉHO JAZYKA V ZAHRANIČÍ

Pokiaľ ide o výskumné aktivity nitrianskeho slovakistického pracoviska, ktoré boli orientované na tzv. menšinovú slovenčinu v zahraničí, ich predmetom sa stala enklávna slovenčina vojvodinských Slovákov. Pri tomto viacročnom, do istej miery už tradičnom výskume členovia nitrianskej katedry spolupracovali s členmi Oddelenia slovakistiky FF Univerzity v Novom Sade, pričom viaceré riešiteľské postupy sa opierali aj o aktivity niektorých členov nitrianskeho riešiteľského kolektívu vo vojvodinskom prostredí (viacročný lektorát J. Glovňu v Novom Sade, odborné pôsobe-

nie M. Olšiaka vo vojvodinských slovenských kultúrnych inštitúciách). Výsledkom bolo riešenie projektu VEGA (vedeného L. Kralčákom) pod názvom *Súčasná slovenčina v srbských a slovenských elektronických médiách 2013 – 2015*), ktorého vedeckým výstupom bol zborník s rovnakým názvom (2015).

Pokračovaním a v súčasnosti vyústením takto nastavenej spolupráce bol medzinárodný slovensko-srbský projekt APVV *Dynamika a perspektívy súčasnej slovenčiny ako menšinového jazyka v prostredí srbskej Vojvodiny* (2019 – 2021),⁶ na ktorého riešení sa spoločne podieľali obidve pracoviská; za nitriansku katedru to boli L. Kralčák, J. Glovňa, R. Hlavatá, M. Olšiak a M. Diweg-Pukanec.

Výskum dynamických tendencií a osobitostí jazyka vojvodinských Slovákov sa orientoval primárne na publicistický štýl, a to v miestnych printových i elektronických médiách. Cieľom výskumu bolo analyzovať stav a načrtnúť dynamiku vybraných stránok enklávnej slovenčiny v štylistickej, lexikálnej i zvukovej rovine. Tematicky tu možno nitriansky výskum rámcovať riešením postavenia vojvodinskej slovenčiny vo vzťahu k slovenskému národnému jazyku (L. Kralčák), pričom výsledkom týchto bádání je predovšetkým poznatok o nevyhnutnosti jej plnohodnotného zaradenia medzi tradičné teritoriálne, jazykovo a sociálne špecifikované makroareály.

Štylistická rovina bola zastúpená výskumom vybraných spravodajských a analytických útvarov vo vojvodinskej písanej publicistike, ktorý realizovala R. Hlavatá, a to s využitím tematicko-funkčného kritéria, umožňujúceho analyticko-interpretáčne pristupovať k spracovaným obsahom vybraných žánrov.

Lexikálne a gramatické výskumy J. Glovňu veľmi zreteľne odkazujú predovšetkým na dva rozhodujúce vplyvy, ktoré sa odrážajú najmä na gramatických formách a konštrukciách a ktoré možno definovať na jednej strane ako vplyv štruktúr väčšinového (srbského) jazyka a na druhej strane ako vplyv nárečového základu vojvodinskej slovenčiny.

Výskum zvukovej stránky realizoval M. Olšiak v rámci monitorovania vysielačích aktivít rozhlasových a televíznych staníc, pričom nebol opomenutý ani priestor novších formátov internetovej produkcie. Sledovaním tohto komplexu foriem a žánrov autor potvrdzuje, že základom zvukovej kultúry reči sú ortoepické normy, no okrem nich aj také vlastnosti rečového prejavu, ktoré zvyšujú zrozumiteľnosť prejavu, a to artikulačná zreteľnosť, intonačná výraznosť a intonačné bohatstvo, ale aj intonačná logickosť a jednoznačnosť, prednesová primeranosť a i.

11. PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝSKUMU

Slovakistický výskum na Katedre slovanských filológií v Nitre má charakter evolučného, nadväzovania a budovania výskumných tradícií, ako sme to, napokon,

⁶ Edícia knižnej publikácie v podobe spoločnej slovensko-srbskej kolektívnej monografie je pripravená do tlače.

prezentovali aj v tomto príspevku. K hlavným perspektívam vedeckého napredovania patrí na jednej strane rozvíjanie tých tradícií, ktoré majú v Nitre hlboké korene (najmä paleoslavistika, dejiny spisovnej slovenčiny, frazeológia), na druhej strane v súčasnosti na katedre prebieha zakladanie a postupné rozvíjanie nových výskumných smerovaní (najmä teória spisovného jazyka a jazykovej kultúry, kognitívna lingvistika, lingvistika textu). V prostredí nitrianskej lingvistickej slovakistiky sa pripravujú predovšetkým projekty, ktoré nadväzujú na tradíciu Nitrianskej školy a Nitrianskej paleoslavistiky.

V prvom rade ide o veľký európsky výskumný projekt OXYMORAL (*Inverted Morality: Reversed Semantics in Old Church Slavic Moral Words*) zameraný na zmeny významu praslovanských morálnych slov v starosloviencine, ako aj staroslovienských morálnych slov v historických a predovšetkým v súčasných slovanských jazykoch. V rámci tohto projektu by malo byť zriadené na katedre ako samostatné pracovisko Sémantické laboratórium.

Menší projekt s názvom *Základné pojmy lingvistickej sémantiky a pragmatiky v slovníkovom spracovaní* bude zas odrážať potrebu sprístupňovať osobitú terminológiu uvedených disciplín pre širší okruh záujemcov (osobitne študentov). Pri výbere jednotlivých hesiel sa bude klásť osobitný dôraz na termíny úzko súvisiace so slovenskou a českou sémantikou a pragmatikou – v tejto súvislosti možno poukázať aj na prínos predstaviteľov Nitrianskej školy (napr. generatívne výskumy Františka Míka v oblastiach sémantiky prísloviak či vetnej sémantiky), náležitá pozornosť však bude venovaná aj kľúčovým termínom medzinárodnej platnosti.

V oblasti skúmania textu nachádzajú plánované konkrétne bádateľské aktivity perspektívu v synergii prístupov k textu ako komunikačno-pragmatickej kategórii. V tejto oblasti sa ukazuje ako kľúčové východisko a dobré argumentačné pole vzťah jazyka a myslenia, ako aj problematika produkcie a porozumenia textu.

Ďalšia oblasť, ktorá sa javí ako perspektívna, sú výskumy vo vedeckom okruhu kontrastívnej frazeológie a kognitívnej lingvistiky. S bádáním v oblasti kognitívnej lingvistiky súvisí aplikovanie poznatkov do mnohoaspektového diskurzu edukácie.

V rámci gramatických výskumov bude pokračovať ďalšie bádanie, ktoré bude zamerané na aktuálne otázky slovenskej morfológie a syntaxe, pričom bude v maximálnej miere využívať materiál pre opis a analýzu gramatických javov z aktuálnych zdrojov Slovenského národného korpusu.

Kontinuálny charakter bude mať aj lingvistický výskum strojového prekladu analytických jazykov do flektívnej slovenčiny so zameraním na preklad založený na neurónových sieťach. Výsledky výskumu budú publikované vo vedeckých štúdiách lingvistických, resp. iných odborných periodík.

V centre záujmu naďalej zostáva aj zvuková rovina jazyka, v rámci ktorej sa bude pokračovať primárne v analýze jazykovej praxe, a to intonácie v komunikač-

nom priestore slovenských médií, pričom sa diapazón vedeckého zamerania rozšíri aj o segmentálnu oblasť zvukového systému spisovného jazyka. Nadväzovať sa pri tom bude na výsledky medzinárodného výskumu, reprezentovaného spomínanou medzinárodnou monografiou *Ortoepia západoslovanských jazykov (češtiny, slovenčiny a polštiny)* (Petráš – Kuldánová – Hebal-Jeziarska 2023).

V oblasti teórie vyučovania slovenského jazyka, resp. prípravy budúcich učiteľov je stanovený jasný zámer vytvoriť učebný materiál pre študentov z disciplíny dynamika súčasnej slovenčiny, ktorý bude skoncipovaný tak, aby si študenti osvojili rôzne metódy prístupu k analýze dynamiky textu. Pre pojem dynamika textu dnes nemáme tradičné zjednocujúce chápanie prístupu k textu. Doterajší výskum nám však ukázal, že v tejto súvislosti je potrebné rozlišovať dynamiku tematicko-kompozičnej výstavby textu (pričom sa myslí na produkčno-percepčnú perspektívu jeho kompozičného rozvíjania), aktuálnu komunikačnú dynamiku textu (reprezentuje ju predovšetkým jeho varírujúca percepčná podoba, najmä keď má jeden text viacero percepcií) a historickú (vývinovú) dynamiku textu (keď možno hovoriť o produkčnej a reprodukčnej funkcii textu). Zároveň sa v učebných materiáloch bude pokračovať v nadväzovaní na výskumy súčasnej lexikografie, na prácu so slovom podľa typov slovníkov a na výskum obrazu lexikálnej normy v slovenskom slovníku.

Prezentácia výsledkov bádateľských aktivít členov Sekcie lingvistiky Katedry slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre ukazuje, že toto pracovisko dnes nadväzujúco rozvíja v slovenskom lingvistickom kontexte pomerne bohatú a úspešnú výskumnú tradíciu, o ktorú sa zaslúžili takí jeho členovia, ako napr. K. Habovštiaková, E. Krošláková, Á. Kráľ, J. Vaňko, J. Glovňa či Ľ. Kralčák, z mladšej generácie Z. Kováčová a M. Diweg-Pukanec a i. Je veľmi pozitívne, že dnes, napriek nie príliš priaznivým inštitucionálnym okolnostiam, sa javí situácia v kolektíve pracovníkov nitrianskej slovakistiky ako nádejná aj vo vzťahu k ďalšiemu rozvoju a perspektívam lingvistického výskumu, ktorý preukazuje kontinuitu vlastnej špecifickej tradície.

Literatúra

- BÁNIK, T. – BENKO, L. – MACHOVÁ, R. – MUNK, M. – MUNKOVÁ, D. (2019): *Wie irrt die Maschine? Probleme der maschinellen Übersetzung*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- BODIS, M. (2019): *Rozvoj gramotnosti na základnej škole ISCED 1*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- CIPRIANOVÁ, E. – KOVÁČOVÁ, Z. (2018): Figurative 'eye' expressions in the conceptualization of emotions and personality traits in Slovak. In: *Jezikoslovje*, 19/1, 5 – 38.
- DIWEG-PUKANEC, M. (2020a): On the Origin of Rastislav of Moravia From a Linguistic Point of View. In: *Konštantínove listy*, 13/1, 44 – 50.
- DIWEG-PUKANEC, M. (2020b): *The Kiev Leaflets as Folia Glagolitica Zempliniensia*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

- DIWEG-PUKANEC, M. (2022a): Etymologické výskumy v časopise Slovenská reč. In: *Slovenská reč*, 87/3, 389 – 401.
- DIWEG-PUKANEC, M. (2022b): Problém vlastných mien pri vývoji systému strojového prekladu Apertium-Apersky. In: *Vlastné mená v interdisciplinárnom kontexte*. Nitra: UKF, 103 – 108.
- DIWEG-PUKANEC, M. (2023): Sufix *-ěn- v slovanských etnonymách vo svetle ich variantnosti. In: *Konštantínove listy*, 16/1, s. 3 – 10.
- GLAAP, N. (2023): Ludová etymológia v etymologickom slovníku Rudolfa Skotnického. In: *Slavica Slovaca*, 58/1, 122 – 137.
- HABOVŠTIAKOVÁ, K. – KROŠLÁKOVÁ, E. (1993): Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov. Trnava: Spolok sv. Vojtecha.
- HLAVATÁ, R. – KRALČÁK, E. – GLOVNÁ, J. – RENDÁROVÁ, M. – DUDOVÁ, K. (2019): *Jazyk ako text (vysokoškolský učebný materiál z praktickej štylistiky)*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2015a): *Jazyk a (po)rozumenie z aspektu kognitívnej lingvistiky*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KOVÁČOVÁ, Z. (ed.) (2015b): *Slovenčina v kontexte slovanských a neslovanských jazykov*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2016): Ako píšu deti alebo o kontinuite receptívno-produktívnych dispozícií dieťaťa. In: *Didaktické studie : kognitívni vedy v teorii a praxi jazykového vyučovani*, 8/2, 23 – 37.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2017a): *Kultúrny text ako diskurz. K otázke ontológie percepcie textu pre deti*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2017b): Význam, intencia a zmysel frazémy ako indikátory porozumenia frazéme. Obraznosť frazémy a asociačno-sémantická sieť. In: *Svět v obrazech a ve frazeologii*. Praha: Univerzita Karlova, 13 – 38.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2017c): Diskurzívna povaha kultúrneho textu pre deti vo vzťahu k individuálnej tvorbe textu dieťaťom. In: *Jazyk – literatúra – komunikácia*, 6/1, 45 – 58.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2017d): Podoby inferencie na hodinách slovenčiny a kognícia. In: *Didaktické studie*, 9/2, 47 – 66.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2017e): From Text Comprehension to Creative Writing from the Aspect of Cognitive Linguistics. In: *CLEaR*, 4/1, 26 – 36.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2018a): *Výbrané kapitoly z kognitívnej lingvistiky*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2018b): The importance of concepts and misconcepts for discovering principals and inference activation in the slovak language education. In: *Slavonic Pedagogical Studies Journal : The Scientific Educational Journal*, 7/1, 60 – 79.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2018c): Rekonštrukcia syntaktickej štruktúry vety ako predpoklad porozumenia textu. In: *Slavica Nitriensia*, 7/1, 15 – 29.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2019a): *Edukácia slovenského jazyka a slohu z aspektu poznávacích procesov žiaka*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2019b): Parser a diskurzívne ohnisko z aspektu porozumenia. In: *Didaktické studie*, 11/1, 39 – 55.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2019c): Egoprezentácia v sémantickej štruktúre nominácií času, dĺžky, objemu... ako výraz antropocentrizmu v jazyku. In: *Slavica Nitriensia*, 8/1, 4 – 21.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2021): Adresácia v poetickej modlitbe a poetickej modlitbičke z aspektu pragmalin-gvistiky. In: *Slavica Nitriensia*, 10/1, 4 – 36.
- KOVÁČOVÁ, Z. (2022): Úroveň porozumenia textu. In: *LINGUA VIVA*, 18/34, 47 – 58.
- KOVÁČOVÁ, Z. a kol. (2020): *Intervenčný program čítania s porozumením pre slovenský jazyk v nižšom sekundárnom vzdelávaní*. Praha: Verbum.
- KOVÁČOVÁ, Z. – CIPRIANOVÁ, E. (2016): Revealing the anthropocentric nature of language and the theory of the living word in the interpretation of the concepts vidieť 'see', vedieť 'know' and veriť 'believe' in the Slovak language. In: *Topics in Linguistics*, 17/2, 59 – 72.

- KOVÁČOVÁ, Z. – CIPRIANOVÁ, E. (2021): Od primárnych významov zmyslových vnemov hmatu a chuti k lexikalizovaným metaforám v asociačno-sémantickej sieti v slovenčine. In: *Slovo a slovesnosť*, 82/1, 45 – 66.
- KOVÁČOVÁ, Z. – KOVÁČOVÁ, J. (2019): Vřba, vrba, daj mi muža (Sauce, sauce, dame un hombre...). In: *Revista Española de Lingüística Aplicada / Spanish Journal of Applied Linguistics*, 32/1, 32 – 53.
- KOVÁČOVÁ, Z. – STRANOVSKÁ E. a kol. (2020): *Intervenčný program čítania s porozumením pre slovenský jazyk v primárnom vzdelávaní*. Praha: Verbum.
- KRALČÁK, L. (ed.) (1996): *Slovenčina v historickom kontexte. Materiály z konferencie konanej v Nitre 16. – 17. mája 1996*. Nitra: Vysoká škola pedagogická.
- KRALČÁK, L. (2009a): *Dynamika súčasnej slovenčiny. Sociolingvistické aspekty dynamiky jazyka*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KRALČÁK, L. (2009b): *Bernolákovská spisovná slovenčina*. Nitra: Publica.
- KRALČÁK, L. (ed.) (2010): *Jazyk – historický fenomén*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KRALČÁK, L. (2014a): *Pôvod hlaholiky a Konštantínov kód*. Martin: Matica slovenská.
- KRALČÁK, L. (2014b): *Ludovít Štúr. Jazykovedné dielo*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KRALČÁK, L. (ed.) (2015): *Súčasná slovenčina v srbských a slovenských elektronických médiách*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KRALČÁK, L. (2017): Prečo je cyrilo-metodská tradícia súčasťou našich kultúrnych dejín. In: Kralčák, L. – Pukanec, M. (eds.): *Lexikálne a frazeologické konfrontácie od Veľkej Moravy po súčasnosť*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 18 – 26.
- KRALČÁK, L. (2017): *Aktuálna kultivovaná norma a dynamické tendencie v morfológii súčasnej slovenčiny*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KRALČÁK, L. (2021): Martin Hattala a jeho vklad do diskusie o historickom pomere medzi hlaholikou a cyrilikou. In: *Konštantínove listy*, 14/2, 88 – 92.
- KRALČÁK, L. (2022a): Dynamika spisovnej variety súčasnej slovenčiny. In: Panajotov, V. et al. (eds.): *Súčasná slovakistika – súradnice a vektory. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie pri príležitosti 30. výročia odboru slovenská filológia na Univerzite sv. Klimenta Ochridského v Sofii 28. 4. 2021*. Sofia: Univerzitné vydavateľstvo „St. Kliment Ochridski“, 57 – 65.
- KRALČÁK, L. (2022b): Syntaktický izomorfizmus a špecifické typy príslovkových určení. In: Dzivjaková, M. – Horváthová, E. – Faithová, E. (eds.): *Jazyk ako neprestajná inšpirácia. Zborník príspevkov k jubileu Jána Kačalu*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- KROŠLÁKOVÁ, E. – HABOVŠTIAKOVÁ, K. (1990): *Človek v zrkadle frazeológie*. Bratislava: Tatran.
- KROŠLÁKOVÁ, E. (ed.) (1992): *Frazeológia vo vzdelávaní, vede a kultúre. Zborník materiálov z 2. medzinárodnej frazeologickej konferencie*. Nitra, 14. – 16. september 1992. Nitra: Vysoká škola pedagogická.
- KROŠLÁKOVÁ, E. – HABOVŠTIAKOVÁ K. (1994): *Základy slavistiky. Textová príručka*. Nitra: Vysoká škola pedagogická.
- KROŠLÁKOVÁ, E. – KRALČÁK, L. (eds.) (1999): *Korene nášho duchovného bytia – život a dielo Konštantína Filozofa. Materiály z konferencie konanej 28. – 29. októbra 1998 v Nitre*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KROŠLÁKOVÁ, E. – KRALČÁK, L. (eds.) (2001): K aktuálnym otázkam frazeológie. Materiály z konferencie Intersemiotický aspekt frazeológie konanej v Nitre dňa 7. – 8. decembra 1999. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- KULDANOVÁ, P. – OLŠIAK, M. – HEBAL-JEZIERSKA, M. (2021): *Orthoepy of West Slavonic Languages – Practical Exercises (Workbook for practising standard Czech, Slovak and Polish pronunciation)*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- KULDANOVÁ, P. – PETRÁŠ, P. – HEBAL-JEZIERSKA, M. (2022): *Ortoepia západoslovanských jazykov (čeština, slovenčina a polština)*. Ostrava: Ostravská univerzita.

- MIKO, F. a kol. (1989): *Frazeológia v škole*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- MUNKOVÁ, D. – VAŇKO, J. – ABSOLON, J. – BÁNIK, T. – BENKO, E. – MACHOVÁ, R. – MUNK, M. – PETRÁŠ, P. – WELNITZOVÁ, K. (2017): *Mýliť sa je ľudské (ale aj strojové). Analýza chýb strojového prekladu do slovenčiny*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- PETRÁŠ, P. – MUNKOVÁ, D. (2019): (Nielen) lingvistický pohľad na strojový preklad (na príklade prekladov textov technickej dokumentácie z angličtiny do slovenčiny). In: *Slovenská reč*, 84/3, 258 – 287.
- PETRÁŠ, P. – MUNKOVÁ, D. (2023): Strojový preklad založený na neurónových sieťach – sľubná cesta prekladu z analytických jazykov do flektívnej slovenčiny? In: *Slovenská reč*, 88/1, 74 – 89.
- PETRÁŠ, P. (2017): Plurálové podoby s cudzou gramatickou koncovkou -s v slovenčine. In: *Slovenská reč*, 82/3, 282 – 295.
- PETRÁŠ, P. (2021): K zhode adjektívneho prívlastku svätý s viacnásobným členom vyjadreným menami svätých (na príklade spojení svätý Cyril a Metod – svätí Cyril a Metod). In: *Konštantínove listy*, 14/1, 194 – 208.
- PETRÁŠ, P. (2017): Problematika používania zloženého adjektíva cyrilo-metodský (cyrilo-metodovský): kodifikácia a jazyková prax. In: *Konštantínove listy*, 10/1, 251 – 261.
- PUKANEC, M. (2008): *Praslovanská lexika v nárečiach slovenských kmeňov*. Brno: Tribun EU.
- PUKANEC, M. (2013a): *Etymologický náčrt slovanských bohov a démonov – náboženstva a morálky Slovanov*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- PUKANEC, M. (2013b): *Svätoplukovo kniežatstvo a stará slovenčina*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- PUKANEC, M. (2018): On the Origin of the Kiev Leaflets from the Onomastic Point of View. In: *Konštantínove listy*, 11/2, 78 – 86.
- PUKANEC, M. (2019a): *Antológia textov (nielen) slovenských redakcií starslovenčiny*. Brno: Tribun EU.
- PUKANEC, M. (2019b): Židovský žalm 19 v jeho prvej stredoeurópskej podobe. In: *Stredoeurópske pohľady*, 1/2, 4 – 10.
- PUKANEC, M. (2020a): Archaický okraj východnej východoslovenčiny a dialekt Kyjevských listov. In: Kolářová, I. – Svobodová, H. (eds.): *Variantnosť v onymii a dialektach*. Brno: Masarykova univerzita, 127 – 138.
- PUKANEC, M. (2020b): On the names of the direct line of the house of Mojmir. In: *Acta Onomastica*, 61/1, 185 – 193.
- PUKANEC, M. (2021): *Lehrbuch der slowakischen Sprache für Slawisten II*. Norderstedt: BoD Verlag.
- ŠVECOVÁ, N. (2022): Ľudová etymológia v nárečovej lexike. In: *Slavica Iuvenum 23*. Ostrava: Ostravská univerzita, 81 – 94.
- VAŇKO, J. (2012): *Slovenčina medzi slovanským východom a juhom*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- VAŇKO, J. (ed.) (2014): *Obraz človeka v jazyku. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 11. septembra 2013 na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- VAŇKO, J. (2017): Kategoriálny rámec pre analýzu chýb strojového prekladu. In: Munková, D. et al.: *Mýliť sa je ľudské (ale aj strojové). Analýza chýb strojového prekladu do slovenčiny*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 83 – 100.
- VAŇKO, J. (2023): *Strojový preklad ako konfrontácia jazykov: Prečo sa stroj mýli aj nemýli?* Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.

Internetové zdroje

- [1] <http://www.ksjl.ff.ukf.sk/> (cit. 27. 12. 2023).